

این مرحله کارمندان آرشیوهای دولتی آذربایجان دگرگون‌شده و راه‌حلهایی برای مشکلات علمی آرشیوشناسی بودند. در سال ۱۹۶۰ سازمانهای آرشیو به تابعیت شورای وزیران در سال ۱۹۷۳ به اداره کل آرشیو وابسته به شورای وزیران جمهوری آذربایجان شوروی تبدیل شد. بین سالهای ۸۲-۱۹۶۳ کار آرشیو مورد توجه ویژه‌ای قرار گرفته و نوسازی شبکه‌های آرشیوهای دولتی آغاز شد. در سال ۱۹۶۶

آشنایی با آرشیوهای دولتی جمهوری آذربایجان

دکتر آتاخان پاشایف

آرشیو مرکزی دولتی ادبیات و هنر جمهوری آذربایجان شوروی، در سالهای ۶۹-۱۹۶۸ آرشیو مرکزی دولتی صونی و آرشیو دولتی مرکزی اسناد علمی و فنی و شعبه‌های آرشیوهای دولتی انقلاب اکتبر در ۱۵ شهر و ناحیه تاسیس و ۵۰ آرشیو دولتی در نواحی به مراکز حفظ موقت اسناد تبدیل شدند.

طبق بخشنامه مورخ ۲۴ اکتبر ۱۹۹۱ رئیس جمهور آذربایجان در پی فروپاشی شوروی، آرشیو حزب سابق به اداره کل آرشیو منتقل

بنیاد فعالیتهای آرشیوی جمهوری آذربایجان، بعنوان یکی از مظاهر اداره دولتی کشور، با فرمان مورخ ۱۳ دسامبر ۱۹۳۰م نوبمان نریمانوف رئیس کشته انقلاب جمهوری آذربایجان، مبنی بر «تأمین آرشیو مرکزی دولتی وابسته به کمیساریای خلق» بنا گذاشته شده است. براساس این فرمان مقرر شد آرشیوهای تمامی ادارات، موسسات و سازمانها به ترکیب بنیاد واحد آرشیو دولتی پیوند و کارهایی که از مرحله کارگذاری گذشته بودند، به آرشیو مرکزی کشور منتقل گردد. آرشیو مرکزی دولتی جمهوری آذربایجان شوروی که از ژانویه ۱۹۲۶م آغاز به کار کرده است نخستین اداره آرشیو دولتی قفقاز بود.

در اوت سال ۱۹۲۲م رهبری آرشیو مرکزی دولتی مستقیماً به هیات ریاست کمیته اجرائیه مرکزی جمهوری آذربایجان محول گردید که این امر موجب افزایش نفوذ و نقش ارگانهای آرشیو گردید. در سالهای ۱۹۲۰م به بعد در مناطق دیگر از جمله در روز ۱۳ دسامبر ۱۹۲۵ آرشیو مرکزی جمهوری شورومختار نخجوان تاسیس شد. و از سال ۱۹۲۸ نیز تاسیس دفاتر آرشیوها در سایر نواحی آذربایجان شروع شد. و در ۱۹ آوریل ۱۹۳۰ آیین نامه اداره آرشیو مرکزی جمهوری شوروی آذربایجان به نشانه هیات ریاست کمیته اجرائیه مرکزی آذربایجان رسید.

به موجب این آیین نامه علاوه بر تکمیل طبقه بندی و محافظت اسناد همچنین استفاده از اسناد آرشیو بمنظور کمک به کارهای سازندگی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی نیز به اداره آرشیو مرکزی محول شد. عموماً سالهای ۳۰-۱۹۲۰ بعنوان سالهای تکمیل، تنظیم و تشکیل استفاده از اسناد در آرشیوها در تاریخ سازندگی آرشیو ثبت گردیده است.

در آوریل ماه سال ۱۹۳۰ دو آرشیو مرکزی دولتی تاسیس شده آرشیو دولتی مرکزی انقلاب اکتبر و آرشیو دولتی مرکزی تاریخ که شعبه اسناد تصویری آرشیو انقلاب اکتبر در سال ۱۹۴۳ بعنوان آرشیو اسناد تصویری مرکزی دولتی جمهوری شوروی آذربایجان آغاز به فعالیت نمود.

در سالهای ۳۰ بمنظور استفاده و حفظ اسناد در برخی شهرها و نواحی دفاتر آرشیو تاسیس گردید که آنها نیز بعداً به شعبه‌های دولتی شهری و یا بخش تبدیل شدند.

در سال ۱۹۳۸ به موازات سایر جمهوریهای اتحاد جماهیر شوروی در جمهوری آذربایجان نیز سازمانهای آرشیو به تابعیت کمیساریای خلق شوروی درآمد.

طی سالهای جنگ کبیر میهنی، ادارات آرشیوی فعالیت خود را براساس مقتضیات سالهای جنگی تنظیم می کردند. ولی در سالهای بعد از جنگ، فعالیت سازمانهای آرشیوی در مسیر استفاده از اسناد، در راه توسعه علم و فرهنگ قرار گرفت. در این سالها منحصراً سانی که از اسنپوی آرشیو دولتی تاریخ مسکو و دانشگاه دولتی جمهوری آذربایجان، فریخ التحصیل شده بودند، در رشته آرشیو استخدام شدند و جایگاه آرشیوهای دولتی در مطالعه علوم اجتماعی بالا رفت. در

شد و بر اساس آن آرشیو دولتی احزاب سیاسی و جشنهای اجتماعی کشور تاسیس گردید.

در حال حاضر سیستم آرشیو جمهوری آذربایجان متشکل از ۷ آرشیو دولتی تحت نظر اداره کل آرشیو و ۱۵ شعبه آن، ۵۰ آرشیو دولتی، بخشها و نیز آرشیوهایی است که از سوی اداره آرشیو وابسته به هیئت وزیران جمهوری خودمختار نخجوان اداره می شوند. اداره کل آرشیو وابسته به هیئت دولت جمهوری آذربایجان،

و نورماتیف ها در خصوص محافظت، تکثیر و استفاده اسناد بنیاد آرشیو، تهیه طرحهای برنامه های دولتی درباره توسعه کار بایگانی، تأیید برنامه های جاری و آتی و اجرای آنها را تضمین می کند. ارزیابی ارزش علمی و عملی اسناد و تحویل آن جهت نگهداری به آرشیوهای دولتی، تهیه فهرست نمونه اسناد به همراه آرگانهای مرکزی اداری کشور با ذکر مدت نگهداری، کنترل و مطابقت فعالیت ادارات، موسسه و سازمانها در رسته آرشیو، قانون صرف نظر از

مشغول تکمیل و حفاظت اسناد در آرشیوهای دولتی، نظارت بر تحویل اسناد به آرشیوهای دولتی، ثبت منبرک اسناد بنیاد آرشیوی جمهوری آذربایجان نظارت بر محافظه و استفاده اسناد مربوط، کنترل کار تشکیل اسناد سازمان و موسسات و نیز مقررات دستورالعملی و وسایل تدریس اجباری را جهت تهیه اسناد در آرشیو تدوین و تأیید می کند.

اداره کل آرشیو مشغول تدوین پیش نویس مقررات قانونی

مالکیت و منصوبیت آن، نظارت بر استفاده و محافظت بنیادهای آرشیو، نشر اسناد وارده به بنیاد آرشیو جمهوری آذربایجان بر اساس مقررات موجود، انتشار ادبیات، مجلات علمی، بولتن ها، وسایل تدریسی، اطلاعاتی درباره مضمون و ترکیب اسناد بنیاد آرشیو کشور، هماهنگ کردن مطالعه فعالیت ثمر بخش جامعه در زمینه اسفاده از اسناد و نیازهای موجود به آن تحت رهبری سازمانهای بایگانی کشور در نشر اسناد فعالیت می کند.

هیات رئیس در اداره کل آرشیو جمهوری آذربایجان، تأسیس شده است. هیات رئیس به‌عنوان یک ارگان شورشی مشغول مسائل مهم در توسعه کار بایگانی، فعالیت و تشکیل کار آرشیوهای دولتی کشور، کنترل وضعیت آرشیوهای اداری کشور، نظارت بر اجرا، انتخاب و جابجایی کادرها و پیش نویس دستورالعمل‌های مهم، استماع گزارشات ارگانهای بایگانی کشوری و محلی و نیز ساختار اداره کل آرشیو و سازمانهای بایگانی تابع آن است.

جهت رسیدگی به مشکلات مهم کار بایگانی شورای علمی بنظور تشخیص ترکیب و مطالعه ارزش اسناد کمیسیون مرکزی کارشناسی مطالعاتی وابسته به اداره کل آرشیو فعالیت دارد.

همچنین بنظور برپایی، مجلد کردن، گلدزهایی و تأسیس بنیاد اسناددار و کمیاب لابراتوار مرکزی در سیستم اداره کل آرشیو در خدمت آرشیوهای دولتی است.

جهت استفاده مطلوب و همه جانبه از اسناد، سیستم علمی - اطلاعاتی مشکل از فهرست، نمودارها و سایر کتابچه‌های معلوماتی تشکیل گردیده است. بنظور رسیدگی بموقع و مطلوب به اعلامیه‌های اجتماعی، حقوقی شهروندان در آرشیوهای دولتی دستگاه علمی - اطلاعاتی اسناد صادره داتما دقیق‌تر می‌شود. ضمن تشکیل نمایشگاهها در آرشیوهای دولتی، کارمندان این رشته در تلویزیون، رادیو و مطبوعات حضور می‌یابند. علاوه بر آن کار گسترده‌ای در زمینه نشر اسناد آرشیوی در جریان است. حدود ۶۶ مجموعه سندی تهیه و منتشر شده است.

بهترین علمی اطلاعاتی ارگان اداره آرشیو از سال ۱۹۵۶، اخبار آرشیوهای جمهوری آذربایجان شوروی از سال ۱۹۶۲ و «آرشیو جمهوری آذربایجان» از سال ۱۹۶۹ به زبانهای آذربایجانی و روسی چاپ می‌شود. سالانه ۲ - ۳ شماره «آرشیو جمهوری آذربایجان» منتشر می‌شود. در این مجله کلیات مقالات مربوط به بایگانی شناسی و اسناد شناسی به چاپ می‌رسد. به دلیل مشکلات مالی از سال ۱۹۸۸ نشر آن متوقف شده است.

در ارتباط با تغییر ساختار ارگانهای آرشیوی کشور، عناوین آرشیوهای دولتی چند توبت عوض شده و برای آخرین بار شبکه آرشیوهای دولتی جمهوری آذربایجان با مصوبه مورخ ۱۱ مارس ۱۹۹۴ هیات وزیران جمهوری آذربایجان بدین شرح نامگذاری شده‌اند:

- آرشیو دولتی جمهوری آذربایجان (ARDA).

- آرشیو دولتی تاریخ جمهوری آذربایجان (ARDTA).

- آرشیو دولتی احزاب سیاسی و جنبشهای اجتماعی

جمهوری آذربایجان (ARDSPIHA).

- آرشیو دولتی ادبیات و هنر جمهوری آذربایجان

(ARDOIA).

- آرشیو دولتی اسناد علمی و فنی جمهوری آذربایجان

(ARDE TSA).

- آرشیو دولتی اسناد سینمایی - تصویری
جمهوری آذربایجان (ARDKFS).

- آرشیو دولتی ضبط صدا جمهوری آذربایجان
(ARDSYA).

اطلاعاتی مربوط به آرشیوهای مربوط ذیلا آورده می‌شود:

آرشیو دولتی جمهوری آذربایجان

در سال ۱۹۳۰ تأسیس شده است. آرشیو فنی از اسناد انعکاس کننده تاریخ قرن بیستم جمهوری آذربایجان است. در این آرشیو جمعا ۵۲۳۲۵۹ پرونده جمع شده در ۱۷۳۹ بنیاد مربوط به سالهای ۹۵ - ۱۹۱۸ نگهداری می‌شود که ۵۲۳۲۵۲ نسخه شامل اسناد اداری سالهای ۱۹۹۵ - ۱۹۱۸ و ۱۷۳۲ پرونده شخصی تشکیل می‌دهند.

آرشیو دولتی تاریخ جمهوری آذربایجان

در سال ۱۹۳۰ تأسیس شده است. در این آرشیو اسنادی نگهداری می‌شوند که در نتیجه فعالیت نهادهای محلی دولت امپراطوری روسیه در اراضی جمهوری آذربایجان در قرون ۲۰ - ۱۹ و سازمانهای اجتماعی آذربایجان و در آرشیو ۲۴۳۴۸۰ پرونده در ۷۵۶ بنیاد مربوط به سالهای ۱۹۱۹ - ۱۸۰۵ نگهداری می‌شود.

آرشیو دولتی احزاب سیاسی و جنبشهای اجتماعی جمهوری آذربایجان

در سال ۱۹۹۱ تأسیس شده است. در این آرشیو اسناد مربوط به فعالیتهای دولتی، اقتصادی، علمی، فرهنگی و غیره حزب کمونیست آذربایجان و شاخه‌های آن طی سالهای ۱۹۹۱ - ۱۹۱۸ نگهداری می‌شود. در ۴۸۳۲ بنیاد آرشیو ۱۱۲۰۲۹۹ پرونده محافظت می‌شود.

آرشیو دولتی ادبیات و هنر آذربایجان

در سال ۱۹۶۶ تأسیس شده است. در این آرشیو تمامی اسناد اداره و موسسات دولتی مربوط به ادبیات و هنر متعلق قرن ۱۹ تا حال و نیز بنیادهای شخصی رجال معروف هنری و ادبی آذربایجان نگهداری می‌شود. در ۶۸۴ بنیاد آرشیو ۸۸۱۶۵ پرونده مربوط به سالهای ۱۹۹۸ - ۱۸۵۹ نگهداری می‌شود که ۳۲۶۸۹ آن اسناد اداری و ۵۵۲۷۶ اسناد شخصی تشکیل می‌دهد.

آرشیو دولتی اسناد علمی - فنی جمهوری آذربایجان

در سال ۱۹۶۹ تأسیس شده است. در آرشیو، اسناد پی‌ان‌جی توسعه علوم فنی در آذربایجان و اسناد استنبوهای علمی، تحقیقی، طراحی و کرسی‌های مدارس عالی جمهوری آذربایجان و نیز اسناد شخصی شخصیت‌های معروف علمی - فنی جمع‌آوری و نگهداری

می‌شود. در ۱۴۶ بنیاد آرشیو ۱۷۲۴۸۲ پرونده مربوط به سالهای ۱۹۹۴ - ۱۸۷۳ تعداد ۲۱۸۸۲ آن اسناد اداری (۱۹۸۴) (۱۹۷۸ و ۱۹۴۶ اسناد شخصی (۱۹۹۴) - (۱۸۷۳ و ۱۴۰۶۵۴ سند علمی - فنی (۱۹۸۴) - (۱۹۲۱) هستند.

آرشیو دولتی اسناد سینمایی - تصویری جمهوری آذربایجان
در سال ۱۹۴۳ تأسیس گردیده است. در آرشیو اسناد سینمایی -

ارزشی از جمله نوارهای حاوی صدای خوانندگان معروف، مرستیان سنتی و مقامی آذربایجان نگهداری می‌شود. همچنین صفحه‌های گرامافون خوانندگان معروف اوایل قرن حاضر، نوارهای صوتی جاری حیات اجتماعی سیاسی کشور و گرامافونهای حاوی اپراهای آهنگسازان، سرود و رقص ملی آذربایجان نیز محافظت می‌شود. در این آرشیو ۲۶۴۲۶ پرونده مربوط به ۱۹۹۸ - ۱۹۰۵ در ۲۶۴۲۶ پرونده

تصویری از حیات فرهنگی، اقتصادی، سیاسی جمهوری آذربایجان از نیمه دوم قرن ۱۹ تا به حال و شامل ۳۰۸۸۲۴ پرونده مربوط به سالهای ۱۹۹۸ - ۱۸۶۱ نگهداری می‌شود که ۲۰۲۲۸ آن اسناد سینمایی (۱۹۹۸ - ۱۹۱۸) و ۲۸۸۴۹۶ را اسناد تصویری (۱۹۹۳ - ۱۸۶۱) تشکیل می‌دهد.

آرشیو دولتی نوارهای صوتی جمهوری آذربایجان
در سال ۱۹۶۸ تأسیس شده است. در این آرشیو نوارهای بسیار با

نگهداری می‌شود که ۲۶۳۷۰ آن سند تصویری متعلق به سالهای ۱۹۹۸ - ۱۹۰۵ و ۵۶ سند ویدئویی مربوط به سالهای ۱۹۹۸ - ۱۹۹۴ هستند.

بدین ترتیب، بنا بر گزارش اول ژانویه ۱۹۹۹ در آرشوهای جمهوری آذربایجان ۲۹۵۰۰۰۰ سند اداری و شخصی، ۱۴۰۶۵۴ سند فنی، ۲۰۳۲۸ سند ویدئویی، ۲۸۸۴۹۶ سند تصویری، ۲۶۳۷۰ سند صوتی و ۵۶ سند ویدئویی نگهداری می‌شود.